

Lördagen den 23 April 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades tre protokollsutdrag för den 21 och protokollet för den 9 dennes.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, huruvida Kammaren, i enlighet med hvad Talmännen öfverenskommit, behagade besluta, att nästa Onsdag den 27 dennes företaga val af såväl tjugofyra valmän för utseende af Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kon-toret jemte deras suppleanter, som ock, jemlikt 2 mom. i 7 § af Kam-marens Ordningsstadga, sex suppleanter för desse valmän.

Ropades ja.

Vidare föreslog Herr Grefven och Talmannen, att åt valmännen skulle uppdragas att jemväl utse styrelseledamöter vid Riksbankens lånekontor i Göteborg, Malmö och Wisby jemte suppleanter för dem; hvilket äfven bifölls.

Föredrogs änyo Lag-Utskottets den 20 och 21 dennes bordlagda Utlåtande N:o 33, i anledning af väckta motioner, åsyftande närmare bestämmelser rörande formen för behandlingen af de för häradet ge-mensamma angelägenheter.

Herr Grefven och Talmannen föreslog, att det af Utskottet afgifna författningsförslaget skulle paragrafvis företagas till afgörande; att dess ingress skulle sist förekomma till pröfning samt att det vid 1:sta paragrafens behandling skulle stå hvarje ledamot öppet att yttra sig jemväl öfver förslaget i dess helhet eller någon annan del deraf.

Ropades ja.

Till följd häraf förekom nu

§ 1.

Herr von Gegerfelt: Jag har funnit mig föranlåten att reservera mig mot Lag-Utskottets förevarande Betänkande och har i min reservation sökt framlägga de skäl, på grund af hvilka jag anser Herrar Appeltoffts och Rylanders motioner icke böra föranleda till någon Riksdagens åtgärd. Jag torde nu i korthet få närmare utveckla dessa skäl och i sammanhang dermed framställa några anmärkningar mot det sätt, på hvilket Utskottet sökt lösa frågan. Såvidt den föreslagna institutionen skulle afse åstadkommande af företag, hvilka för häradet äro gagnarne men icke i lag föreskrifna, och hvilka häradsboarne således icke äro lagligen skyldige att bekosta, anser jag institutionen vara hvarken behöfzig eller nyttig. Landstingen hafva enligt gällande lag rättighet att befordra sådana företag inom länen, som anses nyttiga, och att för detta ändamål uttaxera skatter. Nu är tydligt, att de företag, som af landstingen beslutas, endast ytterst sällan kunna vara gagnande för länet i dess helhet, utan blott för särskilda delar, och skulle då en häradsrepresentation införas, blefve gränsen emellan de båda särskilda myndigheternas befogenhet ganska obestämd, till men för båda. Landstinget komme säkerligen att undandraga sig månget nyttigt företag, under förmenande att detsamma tillkommer häradet, hvilket åter ansåge det böra af landstinget utföras, och någon önskvärd samverkan torde svårigen komma till stånd. Hårtill kommer, hvad som torde vara viktigast, att allmänheten icke torde med nöje se införandet af den beskattningsrätt, som skulle tillhöra den ifrågavarande institutionen, utan anse sig hafva fullt tillräckligt af Riksdagens, landstingets och kommunens beskattningsrätt och icke önska införandet af en fjerde beskattande myndighet, aldrast om rättigheten skulle utöfvas på sätt Utskottet föreslagit, eller att den skulle kunna tillhöra endast sex personer. Af dessa behöfde endast fyra vara närvarande, och två personer (ordföranden och en ledamot) skulle således komma att utgöra den majoritet, som erhöle rätt att pålägga skatter å hela häradet.

Häradsrepresentationen skulle äfven hafva att handlägga ärenden, som afse värden om gemensam egendom och bestämmande af sättet för utgörande af gemensamma onera. Dessa ärenden äro emellertid af en så skiljaktig beskaffenhet, att man ej, utan att våldföra principen att icke något ärende bör behandlas af andra än de personer hvilka det angår, kan sammanföra alla dessa ärenden under en gemensam representation. Utskottet nämner våghållningsskyldigheten. Denna är i allmänhet fördelad på hela häradet, men endast hemman, och i vissa trakter blott särskilda slag af hemman, skola deri deltaga. För min del vet jag ingen rättsgrund, hvarför en representation, vald efter fyrktal, skall handlägga sådana ärenden. Hvad åter kronobrefbäringsskyldigheten angår, så är i 1849 års författning föreskrifvet, huru den skall ordnas, att den nemligen skall utgå efter hittills gällande grunder, om ej annorledes kan öfverenskommas. Om lagstiftaren dervid tvekat att binda minoriteten vid majoritetens be-

slut, har den ansett minoriteten vara i sin goda rätt, och mot Utskottets invändning, att sålunda en ringa minoritet skulle kunna hindra företag, som voro af gagn för hela häradet, kan man med fog erinra, att i motsatt fall en ringa majoritet skulle kunna påtvinga en betydlig minoritet beslut, som för den sednare icke medförde någon nytta. För hela häradet gemensamma onera äro endast väghållningen och kronobrefbäringen. Tingshusbyggnadsskyldigheten åter måste bero på tingslagen, hvilka på många ställen icke sammanfalla med häraderna. An utgöres ett tingslag af flera häradar, än åter blott af en del af ett härad, och då kan det ej vara lämpligt att en häradsrepresentation handlägger sådana frågor. Föreskrifterna om behandlingen af alla dessa ärenden jemte de flera af likartad beskaffenhet, såsom värden om allmänningar och gemensamma fiskevatten med flera, synas mig böra hädanefter som hittills hafva sin rätta plats i de särskilda, för hvarje ärende gällande författningar, och om ändringar eller modifikationer behövas, är det väl lämpligare att införa dem i de särskilda författningarne, än att sammanföra dem i en för alla gemensam förordning.

Utskottet har förklarat sig vilja genom den ifrågavarande institutionen införa en felande länk emellan den mindre eller sockenrepresentationen och den större eller landstinget. Jag befarar dock, att denna länk blir af allt för olika stil för att kunna passa in i kedjan. I hvarje kommunalinstitution är det af största vikt, att området för institutionens verksamhet är noga begränsadt, men att den inom detta område rör sig fullkomligt fritt. Så är ock förhållandet med de kommunalrepresentationer vi redan ega. Utskottet har åter gått en alldeles motsatt väg, ty det har velat göra häradsrepresentationens rätt att upptaga frågor i viss mån beroende på Konungens Befallningshafvandes pröfning, men tillika föreslagit, att den med nämnda representations beslut missnöjde skulle hafva rätt att öfverklaga detsamma äfven på andra än blott formella grunder. Ej heller någon sådan bestämmelse finnes i våra nu gällande kommunallagar, och den nya länken i kedjan skulle således utgå från alldeles motsatta principer.

Denna fråga är icke ny. Inom den komité, som utarbetade 1862 års kommunalförfattningar, yrkade två af reservanterne en gemensam representation för häradet. Vi hafva lyckan att här ibland oss räkna en af dem, men jag tror ej att han kan i det nu framlagda förslaget igenfinna rätt mycket af sina då uttalade idéer. Vid 1862 års Riksdag väcktes motion i ämnet, hvilken remitterades till Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, af hvilket den emellertid med alla röster utom en — motionärens — afstyrktes. Utskottets Betänkande bifölls af alla fyra Stånden. Samma utgång fick frågor vid påföljande Riksdag. Denna gång har förslaget lyckats vinna sympatier inom Utskottet, men detta har ej kunnat afhålla mig från att motsätta mig detsamma, och jag får därför nu hos Kammaren yrka afslag till en början å den föredragna första §.

Herr Nordström: Ifrågavarande förslag åsyftar ordnande af nya former för behandling *inför häradsrätt* af ekonomiska ärenden,

om hvilka det är stadgadt, att menigheter eller deras ombud derom häradsvis skola höras. Man kan villigt medgifva, att den nuvarande lagstiftningen i ämnet behöfde i ett och annat afseende en revision, utan att derför kunna medgifva, att Lag-Utskottets nu framlagda förslag i ämnet är antagligt, eller lämpligt att insättas såsom lag i stället för de nu derom gällande stadganden. Det är på ena sidan en formlig *häradskommun*, Utskottet velat organisera; men på den andra har det icke kunnat undgå att adoptera hufvudprinciperna för hvad nu i afseende å häradets verksamhet såsom sådant är föreskrifvet, och derigenom kommit att alldeles förbise, att dess skapelse blifvit en kommun, som saknar sjelfva grundbegreppen af en territorialkommun, och uti de paragrafsvis utvecklade stadgandena råkar i motsägelse med sina egna grundsatser.

Uti vår samhällsförfattnings historia framstår *häradet* såsom den äldsta politiska kommunen i vårt land. Dess förman var häradets höfding; dess röstegande medlemmar alla jordegande odalmän inom häradet. Från dess kompetens var i äldsta tider intet ärende utslutet, som rörde dess gemensamma ekonomiska angelägenheter, eller sammanhängde med dess politie. Dessa angelägenheters omfattning var mångartad och ganska stor. Efter det kristendomen vunnit fast rot i landet framtråda sedermera *socknarne* såsom *mindre* territoriela kommuner inom häraderna, ursprungligen hvar för sig bildade och berättigade att handlägga och besluta i sina *kyrkliga* angelägenheter, och förmannen i dem var naturligen presten eller kyrkoherden. Det skulle vara att gå alltför mycket utom hufvudämnet för diskussionen, om jag här ville försöka en teckning af de mångahanda anledningar, som bidrogo till att häraderna under tidernas lopp och i synnerhet efter tillkomsten af 1442 års landslag mer och mer förlorade af sin betydelse såsom politiska kommuner, och att i stället sockenkommunernas befogenhet tillväxte i omfång och betydelse. Det må vid detta tillfälle vara nog att erinra om, att redan i 16:de och än mera positivt i 17:de seklet *sockenstämmorna* förklarades berättigade att handlägga och besluta i gemensamma angelägenheter af äfven ekonomisk natur, och att åt häraderna förbehölls öfverläggningarne om sådana ärenden, som afsågo fullgörande af ekonomiska skyldigheter af flerehanda slag, dem Staten i det allmänna namn och för allas gemensamma bästa utkräde af menigheterna häradsvis. De nuvarande *landstingen*, eller representationerna för länen till behandling och vård af ekonomiska angelägenheter, gemensamma för länen, äro, såsom vi alla känna, skapelser af den nyaste tiden, (Jemtlands gamla landsting behöfver här ej särskildt nämnas); och frågan blir nu den, huruvida, efter införandet af den organisation af kommunalväsendet, som i nyaste tider hos oss försiggått, rum mellan landstingen och sockenkommunerna på landsbygden finnes för häradskommuner med autonomisk rätt, och huruvida en organisation af sådana numera är möjlig eller behöflig, särskildt i den form och med den rätt, Utskottet föreslagit.

Ett väsendtligt moment i begreppet kommun är sjelfstyrelse, eller sjelfbestämmningsrätt i alla de ärenden, som för kommunen, såsom sådan, äro gemensamma och hvarken beröra den enskilda rättens om-

råde eller göra intrång på den allmänna lagstiftningen, hvars myndighet alla måste vara underkastade och af hvilken kommunen själf erhåller hela sitt bemyndigande. Af rättigheten till själfstyrelse följer rättigheten till initiativ i kommunens gemensamma angelägenheter, rättigheten att själfständigt besluta, huruvida dervid något skall göras eller icke göras, och rättigheten till kontroll öfver beslutens vederbörliga verkställighet. Dessa väsendtliga kriterier på en kommun med själfstyrelse återfinnas numera ej ifråga om häraderna. Själfstyrelserätten, der den af den allmänna lagstiftningsmakten pröfvats lämpligen kunna och böra få ega rum, är numera öfverförd och medgifven dels åt de mindre kommuner som territoriellt konstituera ett härad, nemligen socknarne, dels ock åt de större kommuner, som i sig innefatta flera häradar, nemligen länen. För häraderna deremot återstå numera ej andra ärenden, än sådana, hvilka, såsom nyss förut anmärktes, innefatta frågor dels om vissa, af den allmänna lagstiftningsmakten, på hemmansjorden lagda skyldigheter, som häradsvis skola fullgöras, dels om nyttjanderätten till vissa för häradet gemensamma förmåner af fast natur. Om de flesta af dessa ärenden får man kännedom i Byggningsbalken samt de respektiva förordningar, som med dem stå i sammanhang. Utskottet har ock i 2 § af sitt förslag hufvudsakligen anfört dem; men hvad Utskottet dervid lemnat alldeles ur sigte, det är, att häradet i dessa ärenden, som alla skola inför häradsrätten, med tillkallad *ojäfvig nämnd*, allt efter sakens beskaffenhet, förhandlas, icke eger någon själfbeslutande rätt, utan endast den att få framställa sin mening och sina önskingar om *sättet* för skyldigheternas fullgörande och förmånernas tillgodonjutande. Att skyldigheterna *skola* uppfyllas, när de i det allmännas namn i behörig ordning påfordras, det, äfvensom grunderna för deras fördelning, har lagen på förhand bestämt; den har likaså bestämt de grunder, efter hvilka häradets bebyggare skola komma i åtnjutande af nyttjanderätten till de förmåner af fast natur, som tillhöra häradet gemensamt, och i dessa afseenden gifves det alltså ej något föremål för häradets själbeslutanderätt. Det måste rätta sig efter lagen.

Utskottet talar emellertid äfven om "*andra* för häradet gemensamma angelägenheter, hvilka af Konungens Befallningshafvande till häradsfullmäktiges behandling öfverlemnas", samt tillägger derjemte, att "häradsfullmäktige ega ock att, der ej genom lag eller särskild författning är annorlunda förordnad, handhafva vården och förvaltningen af häradets gemensamma kassor och öfriga tillhörigheter, att anvisa medel till gemensamma utgifter och bestämma de afgifter, som, utöfver för hand varande tillgångar, må vara erforderliga, att förordna om debitering och uppbörd af dessa afgifter, samt att ombesörja utförandet af för häradet gemensamma företag". Vid läsningen häraf ledes man naturligen till frågan: ligger deri numera något praktiskt utförbart, finnas i själfva verket numera så beskaffade för *häradet* gemensamma angelägenheter, sedan de nya förordningarne om kommunalstyrelse på landet socknevis och om landstingsinstitutionen trädt i lif och verksamhet? Sådana kommunalangelägenheter, i hvilka fri beslutanderätt är kommunerna tillerkänd, tillhöra, jemte initiativet dertill, enligt dessa författningar, dels sockenkommunerna,

dels landstingen, och om någon gång Konungens Befallningshafvande ville i så beskaffade frågor göra framställningar till ett härad, i stället för till flera eller färre af förstnämnda kommuner, blir ett sådant förfarande att anse endast såsom en undantagsåtgärd, hvarpå annat svar ej kan följa, än ett utlåtande eller uttryck af önskningsar. Hvilka de gemensamma företag skulle vara, som uteslutande afsåge ett härad, och om hvilka det, oberoende af sockenkommuner eller landsting, skulle kunna besluta, blir för den skull ofattligt, så vida ej lagarne om sockenkommunerna och landstingen blefve omarbetade i ändamål att skilja och bestämma, hvilka ekonomiska angelägenheter och företag skulle tillhöra häraderna, och hvilka de sednare, att med fri beslutanderätt utföra. Så länge emellertid något sådant ej skett, så vida det för öfrigt numera skulle finnas nyttigt och lämpligt, kan ej heller hvad Utskottet i detta hänseende anfört och här nyss blifvit citeradt icke anses annorledes, än såsom ett opraktiskt och för det verkliga lifvet innehållstomt förslag; och hvad slutligen angår vården om häradets "gemensamma kassor", så finnes redan nu intet hinder för häradet, att om sådana, der de utom häradets saköreskassa förekomma, handhafva erforderlig vård. För öfrigt må här erinras derom, att förordningen om kommunalstyrelse på landet uttryckligen medgifver, att "två eller flera socknar inom samma län" ega, om de så önska, om gemensam kommunalförvaltning sig förena. På framställning af socknarne eger Konungens Befallningshafvande derom förordna; och med en moget öfvervägd tillämpning af detta stadgande kunna således de till ett och samma härad hörande sockenkommuner, med bibehållande af sin fria beslutanderätt i frågor, som ej innefatta bestämda skyldigheter mot Staten och böra inför häradsrätten behandlas, komma till samma mål, hvartill Lag-Utskottet nu vill förbjelpa dem på en väg, som, minst sagdt, icke kan kallas god och lyckligt funnen.

Kastar man ytterligare några blickar på förslaget detaljer, finner man, bland annat, att häradsfullmäktige skulle utses och valbarheten dertill bestämmas efter de grunder, som i förordningen om kommunalstyrelse på landet och om landsting stadgas, det vill säga att alla inom de särskilda sockenkommunerna i häradet röstberättigade skulle få kommunvis deri deltaga och vara dertill valbare. I sistnämnda förordning stadgas dock (§ 11), att i öfverläggningar och beslut öfver ärenden, som angå endast i mantal satt jord, må ej andra, eljest röstberättigade, taga del, än de, som sådan jord innehafva; och då nu alla de ärenden, som hittills skolat af häradsmenighet eller dess ombud inför häradsrätten behandlas, röra skyldigheter, som häradet *efter i mantal satt jord* skall mot det allmänna fullgöra, skulle af det föreslagna stadgandet följa, att ej allenast innehafvare af sådan jord, utan ock andra inom kommunerna röstberättigade blefve, tvärtemot kommunalförfattningarnes princip, valbare att såsom fullmäktige för häradet deltaga i öfverläggningar om ärenden, som endast angå mantalsjord, och i beslut, hvaraf de sjelfve ej, för sin del, finge vidkännas följderna.

Vidare föreslås i 10 §, att bidrag till de utgifter, som af häradsfullmäktige beslutas skola utgå efter samma grund, som för kommu-

nalutskylders utgörande är bestämd; men, derest i lag eller författning särskild grund är stadgad för deltagande i utskyld eller besvär, skulle derom gälla hvad förordnadt är. Härvid må erinras, hvad ock redan ofvan är anfördt, att, för det närvarande och till dess kommunalförfattningarne undergått väsentliga förändringar, andra häradet åliggande utgifter ej finnas, än sådana, som lag påfört hemmanen eller den i mantal satta jorden, och att således förslaget i det afseende, hvarom i mom. handlar, tills vidare ej kan få någon praktisk betydelse. — På grund af allt detta och med förbigående af åtskilligt annat i detta förslag, som äfven kunde gifva anledning till anmärkningar, hemställes, att förslaget, såsom oförenligt med vårt nuvarande kommunalväsendes grunder, måtte få förfalla.

Friherre Sprengtporten: Efter den sakrika utredning af frågan, som innefattas dels uti Herr von Gegerfeldts reservation, dels i de yttranden han, äfvensom en annan ledamot af Kammaren, nu afgifvit, har jag föga att tillägga; men då jag redan vid början af detta sammanträde begärde ordet, vill jag för ett ögonblick taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk. Såsom redan anmärkts, har denna fråga förevarit vid föregående riksdagar, men då blifvit afslagen, och detta, som jag tror, på goda skäl. Man måste väl medgifva, att då det finnes utvägar att beskatta landets inneväanare dels genom Riksdagarne, dels vid landstinget, dels vid kommunalstämma, detta bör göra tillfyllest, och att det ingalunda är nödvändigt att än ytterligare skapa sådana utvägar. De frågor, som förekomma, när häradets inneväanare kallas att höras vid häradsrätterna, äro inga andra än sådana, som röra verkställighet af hvad i lag är föreskrifvet, och vid dessa tillfällen förnekas det icke någon att infinna sig för att, om han anser det behöfligt, försvara sin rätt eller meddela upplysningar. Jag, som varit något i beröring med folket, kan intyga, att allmogen i allmänhet önskar att få sjelf behandla sina angelägenheter och ej älskar att se dem öfverlätna på ombud. Detta bevisas bäst deraf att, ehuru gällande kommunallagar förbehållit socknarne rätt att på kommunalfullmäktige öfverlåta sin beslutanderätt, och det äfven för angränsande kommuner är medgifvet, att kunna förena sig till en gemensam kommunalförvaltning, detta dock iakttagits på högst få ställen. Blefve nu Utskottets förslag lag, skulle emellertid häradets inneväanare tvingas att på fullmäktige öfverlåta sin myndighet, och de skulle sålunda gå i mistning af en rättighet, på hvilken de sätta högt värde.

Om jag nu från principen öfvergår till detaljerna, finnes äfven der åtskilligt att anmärka. Så synes det högst oegentligt, att häradsfullmäktige skulle erhålla arfvode och skjutsersättning för en resa af kanske blott ett par mil, som bör kunna tillryggaläggas utan någon nämnvärd kostnad för den valde. Grundsatsen är, att kommunala befattningar böra vara lönlösa. En annan omständighet, hvilken ej blifvit vidrörd af föregående talare, men hvilken med skäl bör gifva anledning till betänklighet, är det votum decievum ordföranden skulle erhålla, och detta anmärkningsvärdt nog äfven i beskattningsfrågor. På dessa skäl och många andra, med hvilkas uppräknande jag nu ej

vill trötta Kammaren, kommer jag att rösta emot första och sålunda äfven mot alla följande §§ i Utskottets förslag.

Herr Caspersson: Här hafva redan framställts många svåra anmärkningar emot Utskottets förslag, och jag betviflar ej att ännu flera komma att uttalas. Jag beder dock eder, mine Herrar, att ej följa det råd en föregående talare gifvit, då han yttrade, att förslaget vore behäftadt med så många grundfel, att all diskussion öfver detsamma vore öfverflödig. Utskottet har saunerligen icke gjort anspråk på att dess förslag skulle vara fullkomligt, så att inga anmärkningar emot detsamma skulle kunna framställas, men Utskottet har utgått från den åsigt, att då en institution af ifrågavarande beskaffenhet vore i många fall behöflig och frånvaron af densamma ofta visat sig ganska känbar, det vore af vigt, att frågan nu komme under Riksdagens pröfning, så att, om än ej frågan nu kunde få en lycklig lösning, den åtminstone kunde, sedan Riksdagen uttalat sina åsikter, vid ett annat tillfälle framkomma i en bättre och riktigare form. En talare har yttrat, att häradsrepresentationen egentligen skulle hafva att endast yttra sig i frågor, deri offentlig myndighet hade beslutande rätt. Så är visserligen händelsen i många fall, men långt ifrån i alla. Så finnas redan nu frågor, deri häradets innevånare måste fatta beslut, såsom angående häradets egna tillgångar, revision af räknenskaperna, kontroll öfver användandet af häradets medel, och för hvilka frågor för närvarande saknas alla föreskrifter angående den form, efter hvilken de skola behandlas. — Man har ock anmärkt, att förslaget skulle vara stridande mot gällande lag, enär den tillerkände häradsrepresentationen beslutanderätt i några frågor, der häradet förut icke egde sådan. Det ligger väl dock i sakens natur, att, då man stiftar en ny lag, denna icke blott skall innehålla hvad förut finnes stadgadt, ty då behöfdes ju ingen ny lag, och för öfrigt tror jag ej att det ligger något principiellt oriktigt i de föreslagna förändringarne. Den egentliga svårigheten vid uppgörande af en lag i frågavarande ämne torde ligga deri, att de kommuner, för hvilka skall lagstiftas, äro så olika, i afseende å folkmängd och vidd. Att många af de ärenden, som komme att tillhöra häradsrepresentationen, äro af beskaffenhet, att det tillskott, som skulle erfordras, bör utgå efter hemmantalet, medger jag, men det finnes dock åtskilliga andra frågor, der någon sådan grund icke är bestämd. Så t. ex. om fråga uppstode att för hela häradet inrätta gemensamma arbetshus eller att vidtaga åtgärder för helsovårdens befrämjande. Man kan visserligen säga, att sådana ärenden lämpligast tillhöra landstingen, och jag vill ej bestrida, att så kan vara förhållandet, men frågan är dock i allt fall ej så klar, att den icke förtjenar diskussion. I alla händelser, äfven om man icke vill hafva en häradsrepresentation i den form här är föreslaget, torde det dock vara nödvändigt, att man åtminstone gör någon utvidgning på den grund vi redan ega, att man meddelar några stadganden, hvarigenom kan undvikas att behöfva sammankalla häradets innevånare för hvarje liten fråga. Att man, med ett ord, får lättare former för beslutsfattande, och att vidare möjlighet beredes att kunna utse några fullmäktige, som skola följa häradets angelä-

genheter, hafva hand om dess kassor, revidera dess räkenskaper o. s. v. För närvarande saknas i detta fall alla tillämpliga lagstadganden, och man måste helt och hållet godtyckligt hjälpa sig fram så godt man kan. Derföre vill jag lägga eder på hjertat, mine Herrar, att, om I än icke viljen antaga detta förslag, I åtminstone ej låten frågan falla. Inom Utskottet förfäktade jag först den åsigt, att man icke borde föreslå någon fullständig häradsrepresentation, utan blott några enkla stadganden till utbildande af de institutioner, som redan finnas, företrädesvis i syftning att få någon kontroll öfver häradets medel, något permanent Utskott, som toge vara på häradets gemensamma egendom, men denna åsigt vann icke sympatier inom Utskottet, och jag fann hela frågan vara af allt för stor vikt för att ensidigt vidhålla min speciela åsigt, utan ansåg mig i stället böra biträda det förslag, som inom Utskottet räknade de flesta anhängare, på det ärendet måtte komma under Riksdagens öfverläggning. Jag har intet yrkande att framställa, utan anhåller endast att Kammaren ville att den viktiga frågan egna en noggrann pröfning.

Grefve Mörner, Carl Göran: Lika med flere af de talare, som förut haft ordet, anser äfven jag, att vi redan hafva tillräckligt med beskattande myndigheter. Vi hafva först och främst Riksdagen, hvilken hittills med mera varsamhet än de öfriga utöfvat sin makt. Vidare kommer landstinget, som har grasserat temligen skarpt i vissa orter, under det att det åter på andra ställen iakttagit en prisvärd sparsamhet. Slutligen hafva vi kommunalstämman. Vi veta alla, huru den har utvecklat sig, men ännu värre är det med stadsfullmäktige-institutionen. Just de största och folkrikaste städerna, der man kunde hafva all anledning förmoda, att tillräcklig tillgång på intelligenta personer förefinnes, äro lagda under det förmynderskap, att oundvikligen anförtro sina angelägenheter skötande åt fullmäktige, och desse fullmäktige äro mera maktfullkomliga än Riksdagen sjelf. Riksdagen väljer åtminstone Statsrevisorerna bland hvilka som helst, men stadsfullmäktige utse revisorer bland sig sjelfve. Efter mitt förnämmande hafva vi sålunda ingen brist på beskattningsmyndigheter, och nu är likväl här fråga om att inrätta ytterligare en sådan. Men äfven om man skulle finna sig vid denna åtgärd, borde väl ett verkligt behof vara för handen, men det tror jag icke att någon sanningsenligt kan påstå. Ej heller synes Lag-Utskottet hafva gjort sig fullständigt reda för beskaffenheten af de ärenden, hvilka för närvarande utgöra föremål för häradsboarnes handläggning. I den nu föredragna första paragrafen föreslår nemligen Utskottet, att för hvarje häradskola utses fullmäktige, hvilka "väljas årligen af de till häradet hörande kommuner, å tid samt på sätt och till antal för hvarje kommun, som i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, § 17, och Kongl. Förordningen om landsting af samma dag, § 5, i fråga om valmän för val till landstingsman stadgas". Den åberopade 17 § bestämmer, att på kommunalstämman i Mars skall förrättas val af landstingsmän eller af valmän för landstingsmäns väljande, och den omnämnda paragrafen i landstingsförordningen föreskrifver, att valmännen utses bland dem som å kommunalstämma

ega rösträtt efter der gällande allmän röstgrund. Jemför man nu med denna paragraf hvad § 2 af Utskottets förslag angiver såsom föremål för häradsfullmäktiges verksamhet, eller "om ordnandet af kronobrefbäringsskyldigheten, om vägdelningar samt vägarne underhåll sommar- och vintertiden, om förändring, förbättring eller omläggning af förut befintlig väg eller anläggning af ny väg och densamma underhåll, ombyggnad och underhåll af gemensam bro eller färja, om tingshus och fängelsebyggnad och sådan byggnads underhåll", så finner man, att dessa uppräknade onera drabba ensamt fastighetsegare, och att således fullmäktige, utsedde efter fyrktal af alla inom kommunen röstberättigade, d. v. s. af personer som icke deltaga i dessa onera, skulle hafva att bestämma öfver sättet för deras utgörande. Jag undrar just, huru belåten man skulle blifva på landsbygden, om t. ex. sex landthandlande eller sex sågverksegare kunde sammanträda såsom häradsfullmäktige och för kommunens gemensamma räkning besluta anläggandet af åtskilliga dyrbara vägar. För öfrigt behöfver icke mer än halva antalet vara närvarande d. v. s. fyra, ty man kan väl ej nöja sig med tre och en half fullmäktige. Kommunallagen innehåller, att i öfverläggningar och beslut, som angå endast i mantal satt jord, inga andra få taga del än de som sådan jord innehafva, men så försigtigt har icke Utskottet varit, ty häradsfullmäktige skulle som sagt utses af alla röstegande inom kommunen. Deremot äro jordegarne nog ihågkomna, när det blir fråga om att betala, ty i en paragraf längre fram i förslaget säges det, att när i lag eller författning särskild grund är stadgad för deltagande i utskyld eller besvär, "gälle hvad derom förordnad är". Landthandlandena kunna således helt trankilt såsom häradsfullmäktige besluta en uttaxering för något af nyssuppräknade ändamål, ty någon utgift kommer icke att drabba deras egen kassa. För min del finner jag förslaget vara både ofullständigt, onödigt och behäftadt med sådana brister, att jag icke kan i något afseende tillstyrka dess antagande, utan anhåller jag om proposition på afslag å den nu föredragna paragrafen.

Herr Faxe: Då jag deltagit i det förslag Lag-Utskottet nu afgifvit, anser jag mig pligtig att något redogöra för de motiv, som härvid ledt mig, äfvensom att till besvarande upptaga de anmärkningar, som dels i en betänkandet bifogad reservation, dels under diskussionen härstädes i dag blifvit framställda. Jag tror visserligen, att de, som vistas i städerna och icke befattat sig med administrationen å landet, sällan kommit i erfarenhet af behovet af den institution, hvarom nu är fråga, ty erfarenheten härom kan endast vinnas i praktiken, men vänder jag mig åter till dem, som haft att göra med ärenden, hvilka landsbygden angå, är jag viss, att de icke skola kunna jäfva mitt påstående, att man ofta märker stora olägenheter af att sakna alla stadganden angående handläggningen af härads gemensamma angelägenheter.

I reservationen anmärkes till en början, att om häradsrepresentationen skulle handlägga frågor, som afse åstadkommande af företag, hvilka för häradet äro gagnande, men icke i lag föreskrifna,

skulle dess verksamhet till en väsendtlig del sammanfalla med landstingens och högeligen förlama denna. Dervid vill jag då erinra, att landstinget visserligen någon gång anslår medel till företag inom ett härad, men att det alltid öfverlemnar åt häradet att sjelf besluta, huruvida företaget skall komma till stånd, äfvensom att understödet alltid beviljas under förutsättning af bidrag från häradets sida, så t. ex. vid fråga om sjukhus, och vidare att det finnes många hithörande ärenden, med hvilka landstingen icke kunna befatta sig. Nu mera är, som bekant, stadgadt såsom vilkor för nya provincial-läkaredistrikters inrättande, att vederbörande menighet skall anskaffa bostad. Då ett sådant ärende förekommer, finnes ingen form föreskrifven för dess handläggning. Konungens Befallningshafvande kan väl sammankalla häradets innevånare och höra dem, men om vid detta sammanträde blott några neka alla bidrag och förklara att de ej vilja anskaffa bostad, så måste hela frågan förfalla, derest icke de kommuner, som bättre inse sakens vigt, ensamma åtaga sig bostads anskaffande, och då uppstår den uppenbara orättvisa, att dessa få bestrida hela kostnaden, under det att de andra kommunerna, som hafva lika mycket gagn af läkaren, slippa alla utgifter. På anmärkningen om det orimliga i att ett fåtal fullmäktige, t. ex. sex eller fyra, skulle kunna besluta för hela häradet, vill jag blott svara, att om beslutet är oriktigt, står ju alltid besvärsrätten hvar och en öppen.

Den andra hufvudsakliga anmärkning, som i reservationen är framställd, afser att häradshufvudmäktige icke skulle behövas i det fall, der lagen redan bestämmer, huru häradet skall deltaga i vissa skyldigheter, och att om några ändringar eller tillägg erfordrades i de föreskrifter, som härom i särskilda författningar förekomma, dessa borde införas i dessa författningar, och icke i en för alla gemensam förordning. Till en början får jag deremot erinra, att det är en ganska vanlig invändning, då man ej vill något, att säga: det bör icke stå i en generel lag utan i den speciela, och tvärtom, men derjemte vill jag, hvad särskildt vägbyggnadsskyldigheten angår, påpeka ett förhållande, som visar att sådana häradshufvudmäktige verkligen behövas. I följd af jernvägs anläggande uppstår behof af en ny väg till en station. Konungens Befallningshafvande kan, efter förrettad undersökning, ålägga häradet att underhålla denna väg, men Konungens Befallningshafvande kan ej angående sättet för underhållet förordna annorlunda än att vägen skall fördelas på hela häradet, så att hvarje hemmansegare skall underhålla sin vägbit. Ligger nu vägen i ena ändan af häradet, uppstå naturligtvis stora svårigheter för de aflägsset boende. Så inträffade ock i Jönköpings län. Jernvägsstyrelsen anlade ny väg till Nässjö station, men förklarade sig sedermera ej vilja underhålla den. Konungens Befallningshafvande förpligtade då häradet dertill, men måste tillika, för att undvika de omnämnda olägenheterna, föreskrifva, att underhållet skulle på entreprenad upplåtas till den minstbjudande och kostnaden härför fördelas på de väghållningsskyldige. Detta var en nödfallsutväg, som ej var strikte laglig, och beslutet hade möjligen blifvit upphäfdt, om det öfverklagats.

Man har ock anmärkt, att Utskottets förslag skulle stå i rak motsats mot våra gällande kommunallagar, så till vida som enligt det samma Konungens Befallningshafvande skulle få pröfva, huruvida ett ärende vore af beskaffenhet att böra af fullmäktige handläggas. Stadsgandet derom har tillkommit just för att undanrödja alla farhågor att fullmäktige skulle missbruka sin beskattningsrätt, ty man har ansett att någon fara i sådant hänseende icke borde kunna uppstå, om de ej fingo taga befattning med andra ärenden än sådana, som Konungens Befallningshafvande funnit vara af verkligt intresse för häradet. För öfrigt står ju äfven här besvärsrätten hvar och en öppen.

Anmärkningen att förslaget skulle strida mot hittills gällande lag förstår jag verkligen ej. Man säger, att det redan är stadgadt i lag huru de skyldigheter, som åligga häradet, skola utgöras. Ja, Utskottet har ju ock sagt, att de skola utgå efter samma grunder som hittills, och det är blott der lag icke finnes, som nya bestämmelser äro föreslagna.

Mycket klander har framställts mot grunden för val till häradsfullmäktige, och man har påstått det vara orimligt, att de, som icke taga del i utgörande af vissa häradet åliggande onera, likväl skulle få deltaga i val till fullmäktige, hvilka hufvudsakligen komme att behandla just sådana onera. Det är dock ingenting annat än hvad som redan eger rum vid val till kommunalfullmäktige, ty de utses efter samma grunder som här äro föreslagna. För öfrigt är på landet antalet af dem, som ega rösträtt på andra grunder än såsom egare eller innehafvare af i mantal satt jord, en så försvinnande minoritet att någon våda ej kan uppstå.

Bland speciela anmärkningar mot förslaget är äfven klander deröfver, att fullmäktige skulle erhålla arfvode. Så är dock ej förslaget, utan blott ersättning till de personer, åt hvilka fullmäktige uppdraga att ombesörja vissa bestyr.

För min del har jag, som sagdt, många gånger kommit till erfarenhet om behofvet af någon sådan institution som den ifrågasvarande, enär det nu, i saknad af bestämda lagstadganden, ofta är nära nog omöjligt att åstadkomma något för hela häradet bindande beslut. Dessa fullmäktige skulle ock hafva att granska räkenskaperna för häradets medel; något hvarom nu alla bestämmelser saknas, och hvilket har gjort, att stundom häradets innevånare förvägrats att kontrollera räkenskaper angående deras egna tillskott. Jag vill icke längre upptaga Kammarrens tid. Jag vill blott tillägga, att de som erfarit behofvet af någon för häradet gemensam representation säkerligen skola bifalla föreliggande förslag; hvaremot jag är lika viss, att de, som icke hafva denna erfarenhet, af vanlig farhåga för nyheten, skola säga nej.

Herr Nordström: En talare, som hade ordet sedan det första gången af mig begagnades, har med den ohejdade tankeådra, som utgör hans egenhet, talat hvarjehanda om de nya kommunalförhandlingarne hos oss, dem han förklarar vara hastverk, och till bevis för det riktiga uti en häradsrepresentation åberopat äfven ett af en

bland ledamöterna i komitéen för utarbetande af förslagen till dessa författningar reservationsvis afgifvet yttrande, hvori en sådan representation förordas. Detta är mig icke obekant, och såsom afvenså en af denna komités ledamöter var äfven jag böjd för att adoptera hans åsigt, i betraktande deraf, att sockenkommunerna flerstädes, i anseende till sitt jemförelsevis mindre antal innebyggare och mindre omfång, syntes icke öfverallt vara väl egnade till fruktbringande sjelfverksamhet, och att jemförelsevis större, förenade krafter kunde i högre mån åstadkomma de goda följder, som med reorganisationen af kommunalväsendet afsågos. Efter mångsidig pröfning af skälen för och emot, ansågs emellertid den medlande utväg böra föredragas, som nu är fastställd i 3 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet, eller att det får ankomma på de särskilda sockenkommunerna sjelfva att förena sig om en gemensam kommunalförvaltning. Huruvida kommuner finnas, som begagnat sig af detta medgifvande, är emellertid något, som jag för min del ej hört omtalas, och vågar tro icke hafva förekommit. Hade frågan då blifvit upptagen till behandling, är det emellertid klart, att äfven kommunalförfattningarne i flera stycken måst få ett annat innehåll, till förekommande af de kollisioner, som i följd deraf, likasom nu, derest ifrågavarande förslag godkändes, skulle uppstå emellan de ärenden af ekonomisk natur, öfver hvilka landstingen och öfver hvilka häraderna eller sockenkommunerna skulle ega fri beslutande rätt. Hvad allmän lag nu stadgar om de häradets ekonomiska angelägenheter, som inför häradsrätt skola behandlas, skulle dock alltid måst bibehållas, till dess lagstiftande makten upphäft den karakter af skatteskyldigheter mot Staten, som dithörande frågor nu ega. Ville man för öfrigt yrka, att äfven i dessa frågor öfverläggningarne inför häradsrätten lämpligare borde försiggå genom ombud, utsedde af kommunerna inom häradet, kunde i alla fall detta ändamål vinnas på ett mycket enklare sätt, än hvad Utskottet nu föreslagit. Åberopande hvad jag förut i ämnet anfört, vidblifver jag min då gjorda hemställan om afslag.

Herr von Koch: Jag är lika lifligt öfvertygad derom, att ett behof göres oss i den riktning, här blifvit antydt, som derom, att denna lösning af frågan ej är tillfredsställande. Jag tror, att hvar och en mera erfaren och nitisk landshöfding, hvar och en äldre landtdomare, afvensom de fleste, hvilka deltagit i de kommunala angelägenheterna på landet, hafva öfvertygat sig derom, att det sätt, på hvilket för närvarande menigheterna höras och skola öfverenskomma i åtskilliga viktiga frågor, såsom angående vägar, allmänna byggnader m. fl. af de s. k. obestämda utskylderna af jorden, är högst otillfredsställande, och att det behöfves något annat sätt än det närvarande. Också inträffade det, att i den komité, som vi här hört af en dess ledamöter omtalas, nemligen den komité, som var tillsatt för kommunalförfattningarnes utarbetande, en reservation afgafs af den ende ledamot i komitéen, som, mig veterligen, var bosatt på landet. Der fanns visserligen en annan landtmannaledamot i komitéen från Jemtland, men då denna provins har så egna kommunala institutioner, så kunde han icke väntas meddela hvad Sverige i allmänhet tarfvar.

Den ledamot jag åsyftar var Brukspatronen C. H. Ekstrand, hvilken afgaf en reservation, som antydde den riktning, i hvilken han ansåg, att en institution skulle kunna bildas, eller huru problemet skulle kunna lösas i afseende på dessa angelägenheter. Jag tror, att, derest ej, såsom vid flera föregående tillfällen med rätta blifvit anmärkt, genom särskilda omständigheter vid 1860 års riksdag denna fråga blifvit handlagd med så ofantlig skyndsamhet, så skulle utan tvifvel denna reservation tillvunnit sig större uppmärksamhet. Flera röster höjdes dock på Riddarhuset i denna riktning. Jag tager mig friheten att upprepa några rader af Herr Ekstrands reservation, då densamma ej torde vara för alla tillgänglig, och jag ej tilltror mig att bättre kunna uttrycka behovet än han, som var en i sin ort för nit och mycken kännedom i kommunala angelägenheter ansedd man. Han säger: "Den invändningen att för häradet föga eller intet numera skulle återstå af de administrativa eller ekonomiska åligganden, hvartill 1734 års lag detsamma förbinder, innebär äfven, såvidt jag förmår inse, en oriktighet, alldenstund till häradsmenighets handläggning och utförande ännu höra de flesta, om ej alla, af de vigtiga ekonomiska angelägenheter, som i Byggninga-balken härader åläggas, och bland hvilka må nämnas: värden och tillsynen öfver häradets skogsallmänningar och deras hushållning, — begagnande af allmäningsfisken, — anstalter för rofdjurs utödande, — byggande och underhållande af vägar, broar och färjor — öfverenskommelse rörande snöploglag, byggande och upprätthållande af tingshus och härads-häkte, — anläggande och flyttning af gästgifvaregårdar samt upprätthållande af den allmänna skjutsningen — användningen af häradets saköresmedel, — under vissa vilkor, föreningar om brandstods utgörande — samt, enligt Kongl. Förordningen den 19 Maj 1845, tillsyn öfver förvaltningen af omyndigas egendom". Som man vet, äro åtskilliga af dessa angelägenheter numera borta; men andra hafva deremot i vissa häradar tillkommit, såsom gemensamma anstalter för sjukvård, fattigvård m. m.

Dessutom säger samme man angående de utlåtanden, som fås af häradshöfding med ojäfvig nämnd: "Landtdomarens ställning till häradet, såsom ej blott en lagens tolk, utan ock i viss mån en hufvudman för häradets administration (= häradshöfding) och ledare af dess allmänna hushållningsärenden, är af lagen mera antydd än påbjuden, och i verkligheten hörer det också till de sällsporda undantagen, att en häradsmenighet kan för gemensamma ekonomiska angelägenheter hos sin domare påräkna goda råd och verksamt deltagande. Minst äro dock sådana att vänta af de unga män, hvilka genenligen i landets underdomstolar aflägga sina första lärospån i den nyförvärfvade konsten att skipa lag; men hvilka genom sina egenskaper äro föga egnade att vid ledningen af en menighets allmänna hushållningsmål utöfva den kraftiga medverkan, som man endast af en med landtekonomen mera förtrogen och i dess handläggning mera mognad erfarenhet har skäl att påräkna."

Jag tror, att hvar och en, som har litet erfarenhet af, huru sådana utlåtanden afgifvas af tillförordnade unga domare, ej skall hafva anledning

anledning att jäfva detta omdöme af en på landet bosatt och med förhållandena fullt förtrogen person.

Herr Ekstrand kom slutligen till det resultat, att sedan han varit med om att tillstyrka de nuvarande kommunallagarne, han ansåg "att hvarje menighet eller sammansättning af flere, hvar för sig såsom kommuner erkända, menigheter, som hade samfällig egendom att förvalta och gemensamma åligganden eller företag att utföra, bör i och för ett sådant ändamål kunna få bilda en kommun med gemensamma kommunalförvaltning"; i anledning hvaraf han föreslog, att i de af komitéen uppgjorda kommunallagarne måtte på lämpliga ställen införas följande stadganden, nemligen att:

"Då inom en sockens eller ett härads förvaltning fråga väckes om företag eller åliggande, som visa sig röra flera socken- eller häradskommuner. må den till dessa kommuner hänvisas, och ega de att genom sammansättning frågan handlägga, deröfver besluta och densamma till utförande bringa; samt att, när inom landsting fråga blifvit väckt, som vid öfverläggning derom visat sig angå blott en del eller vissa delar af länet, ett eller flera härader, en eller flera städer eller socknar o. s. v.; må sådan fråga af vederbörande distrikt. som deraf anses hafva fördel. upptagas och såsom kommunalärende behandlas och utföras".

Det är just i denna riktning, som jag tror att frågan bör lösas, nemligen att man ser till, att någon utväg beredes, för att när ett ärende rörer mera än en kommun, få på behörigt sätt utsedde personer, hvilka skulle kunna besluta för ett visst distrikt, härad eller tingslag om det ärende, som yore i fråga. Måhända vore det ej lämpligt att stricte bestämma *häradet* såsom område, då detta håller på att i många fall upplösas och kanske kommer att ännu mera upplösas. om den förväntade nya indelningen af domstolsdistrikterna blifver genomförd, hvarföre det torde vara nödvändigt att få andra distrikter. möjligen olika för olika frågor, t. ex. skjuts, fjerdingsmans tillsättning och aföning m. m. På så sätt skulle landstinget, när dessa angelägenheter anginge de mindre kommunerna, utbryta sådana ärenden, så att förvaltningen i det hänseendet skulle tränga, så att säga, nedåt, då den andra deremot går uppåt, och framför allt indelade sålunda, att de personer, som skulle komma att betala för saken, äfven skulle ega rättighet att derom besluta.

Ehuru jag ej kan hoppas att frågan vid denna riksdag skall vinna lösning, så tror jag dock, att det är nödigt, att, då frågan nu en gång är å bane, Representationen uttalar sig i hvad riktning ett tillfredsställande förslag bör framställas. Jag för min del skulle ock önska, att frågan blifve återremitterad till Lag-Utskottet, hvarigenom man uttrycker det frågan bör hållas vid lif.

Det har blifvit sagdt, att i afseende på valet af dessa häradsfullmäktige ej skulle gälla annat än hvad som i afseende på kommunalfullmäktige är stadgadt. Detta är fullkomligt sannt; de skulle väljas på samma sätt; men just derföre, att de sistnämnda utses äfven af dem som ej bidraga till de af fastighet ensamt utgående afgifter, aktar man sig väl oftast att, då stora frågor, t. ex. om vägars an-

läggning eller delning, större byggnader etc., förestå, välja kommunal-fullmäktige.

Uti allt som angår rätt till utgifters voterande bör yttersta varsamhet naturligtvis iakttagas. Redan vid kommunallagarnes antagande ansågs det såsom en kinkig sak, att Riksdagen afhändt sig en stor del af sin beskattningsrätt och dividerade ut den till kommunerna.

En invändning har slutligen blifvit här i dag gjord af en aktad ledamot, som dock i kommunal-komitéen hufvudsakligen instämt i Herr Ekstrands reservation i afseende på en dylik institution, som den jag nu antydt. Ledamoten på Norrbottens-bänken har förmenat, att det skulle vara stridande emot allmän lag att stifta en sådan lag, som denna. Det är dock gifvet, att, då en ändring i kommunallagarne, hvilka numera äro att hänföra till civillag, sker, så blir en ändring i den gamla lagen deraf en följd och ingalunda i strid mot annan lag, när som Lag-Utskottet uti ingressen sagt "med upphäfvande af hvad i lag och särskilda författningar är stadgadt" etc. Således skulle ju allt, som förut vore härutinnan stadgadt, blifva upphäft, hvarföre den anmärkningen ej är af beskaffenhet, att hindra oss att antaga förslaget. För att undanrödja denna anmärkning, på det att densamma icke må missleda och hindra någon en annangång att antaga ett sådant förslag som det ifrågavarande, har jag velat påpeka detta.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag anhålla om återremiss.

Grefve Mörner, Oscar: Det är väl möjligt, att den tid kan komma, då denna inrättning kan finnas behöfzig och tjenlig; men jag vågar påstå, att detta ännu ej är förhållandet. Om man skulle gå ut på landet och fråga, hvad man der tyckte om den nu föreslagna institutionen, så är jag öfvertygad, att man, med undantag af kanske en eller annan socken, skulle få det svaret: "Gud bevara oss för dessa fullmäktige; vi skola nog försöka reda oss ändå."

Hvad är det väl för viktiga saker, som Lag-Utskottet ansett för närvarande skulle påkalla denna nya institution. Jo! först *kronobrefbäringens ordnande*; men härför behöfvas, efter hvad jag kan finna, ej några härads-fullmäktige; ty i Kongl. cirkuläret den 30 November 1849 är föreskrifvet, att kronofogden skall härom uppgöra förslag, hvaröfver häradsboarne skola inför häradsrätten höras, hvar efter Konungens Befallningshafvande i anledning deraf beslutar. Vid häradsrätten kan sålunda hvar och en, som är tillstädes, göra sina anmärkningar mot det framställda förslaget, och sedan Konungens Befallningshafvande afgjort frågan, kan den dermed missnöjde föra klagan hos Kongl. Maj:t. Männe ej detta sätt, för ordnandet af denna angelägenhet, är bättre, än om den skulle läggas i händerna på sex eller sju personer.

I fråga om *vägar*, hörde jag talas om en väg vid Nässjö station, hvilken skulle gjort bekymmer och svårigheter. Om sådant på ett ställe varit fallet, så vet jag dock liknande fall både i Östergötland och Södermanland der intet bråk uppstått, utan allting lugnt och

fredligt blifvit ordnad, och i allmänhet torde få anses, att vägfrågorna nu afgöras lugnt och opartiskt, så att fullmäktige för dem icke behöfvas.

Vidare skulle man behöfva dessa häradshfullmäktige för *uppförande och underhåll af bostad för provincialläkare*. Jag medger att här möter för närvarande en svårighet, men jag vet icke om det vore rätt att påtruga personer en läkare emot deras vilja, utan rättvisare torde vara att i detta fall låta bero vid de öfverenskommelser, som kunna ingås.

Om *allmänningsskogar* finnes tydligt stadgadt, huru dermed skall förhållas och torde således ej heller härför några häradshfullmäktige behöfvas. I häradet, der jag bor, finnes äfven ett allmänningsskogsfiske, och förra sommaren ordnade vi denna angelägenhet på så sätt, att vi sammankallade sockendeputerade; och allt gick lyckligt och väl, utan att man behöfde besvära den administrativa myndigheten.

En ledamot har uppläst en lång reservation af brukspatronen Ekstrand, som denne afgaf i komitéen för kommunalförfattningarnes utarbetande. Jag var också bekant med honom och kände honom såsom en mycket duglig och redbar man; men det händer icke sällan, att framstående personer, som sitta i komitéer, ej nöja sig med att instämma med pluraliteten och medverka till det ofta i sjelfva verket äfven för dem tillfredställande beslut komitéen fattat, utan hafva den lilla svagheten att vilja derutöfver utmärka sig genom särskilda anföranden. Jag vill visst ej bestämdt påstå, att så var förhållandet med Herr Ekstrand; men, som sagdt, sällsynt är dock icke detta fall.

Det har jemväl blifvit sagdt, att möjligen dessa fullmäktige skulle komma att väljas af andra än dem, som hade intresse för häradets angelägenheter, såsom af landthandlande, sågverksegare med flere; men härpå har man varit färdig att svara, att så ej skulle komma att ske, emedan deras antal vore en så försvinnande minoritet, att de ej skulle kunna utöfva något särdeles inflytande. Då det var fråga om den kommunala rösträtten, så fick man dock höra, att dessa sågverksegare och andra icke jordbrukare utöfvade ett betydligt förtryck. Då voro de farliga; men i dag, förstås, säger man, att dessa endast utgöra ett så litet moment att de ej skulle komma att inverka på valen.

Hufvudorsaken emellertid, hvarför jag ej kan instämma i Lag-Utskottets ifrågavarande förslag, är, att jag ej finner den föreslagna institutionen för närvarande nödvändig och därför ej heller nyttig. Jag tror, att man bör akta sig för beskattnings-myndigheter, då de ej behöfvas. För min del får jag alltså yrka afslag på ifrågavarande Betänkande.

Friherre von Otter: I olikhet med den siste värde talaren anser jag en institution, sådan som den här föreslagna, vara af behovet påkallad. Jag har gjort denna erfarenhet under den tid af 30 år, som jag med värme sökt omfatta kommunala angelägenheter. En föregående talare från samma län som jag, Herr Faxe, har framdragit åtskilliga fall, då en sådan institution skulle vara särdeles behöflig. Med liflig glädje mottog jag 1862 års Kongl. Förordning om

landsting, men i och med detsamma landstingen omskapades till en politisk institution, blefvo de äfven till följe deraf på annat sätt sammansatta än förhållandet var vid början af denna institutions verksamhet. ty jag vågar påstå, att i de flesta län ske valet till landstingsmän numera ej med beräkning att dertill erhålla personer med högre bildning och kännedom om allmänna angelägenheter, utan helt andra grunder göra sig dervid gällande. Därföre har jag ock i olikhet med den värde reservanten tyckt mig finna, att landstingen i och för sig uträdda ganska litet inom länen. Till en del torde orsaken böra sökas deri, att inom vissa län förhållandena äro så vidt olika inom särskilda delar af länet, att ett landsting med nuvarande sammansättning ej kan blifva en lämplig gemensam myndighet för hela länet. Så sträcker sig t. ex. det län, som jag tillhör, från den bördigaste jordmån ända till flygsandstälten, och på denna jord bo fullkomligt olika personer: menniskor, som tillhöra den urgamlä svenska typen och sådana, som i nästan allt äro denna typ motsatta.

Man har fruktat, att denna institution skulle blifva en ny beskattningsmyndighet. Ja, är man då så rädd för en beskattning, som sker för ett godt ändamål? Skall man då i hvarje beskattning endast se en utgift, utan någon motsvarande förmån? Jag inser väl, att här ej är att vänta något bifall till detta förslag, men jag hoppas, att, då denna institution en gång, förr eller sednare kommer till stånd, den skall verka mycket godt inom den trängre kommunen, häradet, en gammal kär institution som af sina medlemmar omfattas med vida mera värme än länet; åtminstone är detta förhållandet inom den del af landet jag tillhör.

Här hafva blifvit gjorda åtskilliga anmärkningar emot det framlagda förslaget. Jag vill ej nu upptaga tiden med att besvara dem, dels hafva de redan blifvit besvarade, dels skulle det vara lätt att afhjälpa dem, derest ärendet till Utskottet återremitterades.

För min del skulle jag djupt beklaga, om Första Kammaren i denna fråga ej hade något annat att säga än ett blekladgt nej, hvarföre jag förenar mig med Herr von Koch i yrkandet om återremiss. Jag inser väl, att tiden möjligen ej kommer att medgifva Lag-Utskottet att före riksdagens slut besvara en sådan återremiss, men frågan är ändå öppen, och jag hoppas af varmaste hjerta och emoter med glädje den dag, då denna fråga skall vinna framgång, och jag tror att litet hvar då skall komma att finna, att denna institution verkligen kan blifva nyttig.

Friherre Sprengtporten: Om man vill uppfostra ett folk till laglydnad och befordra dess trefnad och trygghet i sina enskilda företag, så har detta folk å sin sida, ett anspråk, som icke kan förnekas: att de lagar, efter hvilka det skall lefva, äro klara, tydliga och bestämda, eller åtminstone att de vittna om ett bemödande hos stiftaren att gifva sina bud så mycken tydlighet och bestämdhet som möjligt. Våra kommunallagar kunna icke berömma sig af dessa egenskaper, enär de lemna alltför mycket åt godtycket. Sålunda, då det är fråga om att bestämma föremålet för kommunens verksamhet, börjar man visserligen med att uppräknå några punkter af mer eller

mindre omfattande och obestämd betydelse. men derefter kommer slutordet *gemensamma angelägenheter*; och just den stora elasticitet, som ligger i detta uttryck, som bereder ett fritt spelrum för de subjektiva begreppen, gör det angeläget tillse, att man ej lägger beslutanderätten i händerna på ett fåtal, och derigenom försakar den enda motvigt som ännu återstår emot missbruk, och hvilken igenfinnes i den talrikare representationen inom landstinget och socknarne. Detta förslag uppträdde i en form, som är allt för hotande för den enskilda rätten och äfven för våra sockenkommuners oberoende, och då, genom dess antagande, den sista skymten af hvad vi förstå med odalmannsjelfständighet skulle komma att utplånas, bör det icke blifva lag.

Jag har redan förut uttalat mitt votum och förblifver dervid.

Herr Faxe: Jag ber om förlåtelse för det jag änyo begär ordet. Men några yttranden af en talare på Norrlandsbänken påkalla ett svar. Han har sagt, att den autonomi, som häradet fordom egde, numera upphört. hvadan detsamma ej vidare skulle hafva några gemensamma angelägenheter. Jag vill då fästa hans uppmärksamhet derpå, att häraderne dock fortfarande ega sådana gemensamma angelägenheter, såsom kronobrefbäring, skötseln af häradsallmänningar, frågor om ploglagsindelning, uppförandet af för häradet gemensamma byggnader; vidare har häradet ock rättighet att granska sina kassor.

Den ärade talaren framkastade såsom en varning eller anledning till förskräckelse att dessa häradsfullmäktige skulle kunna pålägga jordegarne eller en del häradsboar afgifter för deltagande i onera som ej åläge dem, t. ex. pålägga säterier skyldigheten att deltaga i sådana byggnader, hvarifrån de äro frikallade. Jag tror, att alla farhågor i det hänseendet skola försvinna då man läser följande stadgande i förslagens 10 §:

“Är i lag eller författning särskild grund stadgad för deltagande i utskyld eller besvär, gälle hvad derom förordnad är”.

Vidare har han sagt, att förslaget strider emot gällande lag, som redan förordnat, huru med dessa angelägenheter skall förfaras. Derpå får jag svara, att detta förslag tillika innefattar upphäfvande af hvad gammal lag i detta hänseende stadgar och då blir ej den nya lagen stridande mot den gamla, som kommer att bortfalla.

Här hafva vidare från en talare på samma bänk, der jag har plats, blifvit framställda åtskilliga anmärkningar, hvilka jag visserligen funnit mycket beskedliga, men likväl anser mig böra åtminstone till en del bemöta. Han yttrade, att, om man frågade socknarne, i i fall de ville hafva en sådan representation, som den nu föreslagna, så skulle de svara nej. Ja, det tror jag visst, ty de äro rädda för allt nytt. Han har vidare sagt, att frågor om kronobrefbäringen kunna ordnas inför häradsrätten. Ja, så vida ej några säga nej, ty då är det slut. Har man bara god vilja, så är det visserligen ej farligt, men det är ej alltid sagdt, att man är så medgörlig, som man tycks vara i Östergötland. Vidare har han sagt, att det borde få bero på hvar och en att tillkalla läkare eller ej. Jag ber att få fästa hans uppmärksamhet derpå, att, då ett nytt provincialläkaredistrikt inrättas, beredes derigenom tillfälle till läkarevård äfven för de fattiga,

hvilken eljest komme att i vanliga fall sakna sådan. Han vidrörde äfven den gamla farhågan för det stora inflytande, som sågverksegare, landthandlande och andra dylika skulle erhålla. Jag tror ock, att inom vissa kommuner skulle äfven andra än jordegare komma att erhålla inflytande, men ej inom flertalet.

Då emellertid de anmärkningar, som blifvit af Herr von Koch framställda, torde böra tagas i närmare öfvervägande, vill jag för min del ej motsätta mig en återremiss.

Herr Ekenman: Jag har ej inom Lag-Utskottet deltagit i den slutliga handläggningen af detta ärende, men väl i den föregående diskussionen. Med lifligt intresse har jag omfattat den idé, som ligger till grund för detta förslag. Jag har gjort det derföre, att jag under en mera än 20-årig verksamhet såsom landtdomare har funnit behovet af en institution sådan, som denna. Här är ej, efter min tanke, fråga om att införa något nytt, endast om att omskapa det bestående på sådant sätt, att det för framtiden må kunna åstadkomma något godt. Man har sagt, att denna institution ej skulle blifva nyttig. Jag vågar protestera emot ett sådant yttrande. Den måste blifva nyttig i så måtto, att den afser gifva bestämda former åt redan existerande förhållanden, hvilka hittills saknat åtminstone ändamålsenliga sådana.

Det är bekant, huru det i närvarande stund tillgår, då häradsboerna skola komma tillsammans för att höras öfver något ärende. Häradshöfdingen kallar nemligen socknarne att genom deputerade sammantråda inför häradsrätten då några för häradet gemensamma ärenden skola förekomma, såsom granskning af saköreslängden, af kronofogdens redogörelse för kronobrefbäringskassan, eller för andra under hans vård stående kassor. Men dessa granskningar inskränka sig vanligen till ett flyktigt påseende af handlingarne inför domaren, som vanligen är så mycket upptagen af andra ärenden, att någon längre stund ej hinner egnas åt dessa angelägenheter. Vid sådant förhållande är det snart sagdt omöjligt för socknedeputerade att verkställa någon grundligare granskning af räkenskaperna, hvar dan resultatet af den knapphändigade granskningen vanligen blifver att räkenskaperna godkännas, eller ett enkelt bifall till hvad som eljest blifver föreslaget. Jag tror, att de flesta domare mera än en gång insett nödvändigheten och nyttan af att dessa ärenden kunde på annat sätt handläggas och uppdragas åt en särskild myndighet, som *representerade* häraderna i stället för att, såsom nu sker, till sockneombud vid dylika sammanträden inför häradsrätten vanligen utses sådana personer, som för en eller annan angelägenhet i alla fall skola resa till tinget, utan afseende på deras lämplighet i öfrigt. Man vet ju dessutom, att hvad som af ombuden uträttas ej är af någon betydighet.

Det är sannt att dessa häradsfullmäktige skola blifva en beskatande myndighet, men den beskattningsrätt, som de skulle erhålla, utöfvas redan i närvarande stund genom socknedeputerade. Dessa ega nemligen att besluta om aflöning åt häradstjenare, om byggnad af tingshus eller häradshäkte, och kostnaderna derför måste uttaxe-

ras på häradet, hvadan man med skäl kan säga, att dessa deputerade redan utgöra en beskattande myndighet. Jag tror således att man ej skulle erhålla något nytt, endast mera bestämda, solida och varaktiga former för hvad som redan finnes.

Det är väl möjligt, att detaljerna af förslaget skulle kunna vara annorlunda och att Utskottet kanske gått för långt, samt att följaktligen, om Kammaren beslöte en återremiss, Utskottet skulle kunna med ledning af den här förda diskussionen uppgöra ett nytt förslag, befriadt från de här anmärkta bristerna, hvilket man således kunde hoppas blifva antaget. Jag vill derföre, då jag alltför väl inser att man ej har någon förhoppning att det nu framlagda förslaget skall bifallas, förena mig i det redan framställda yrkandet om återremiss, ehuru jag allt för väl inser, att någon förnyad behandling af ärendet vid denna riksdag ej torde kunna medhinnas.

Grefve Mörner, Carl Göran: Under den diskussion, som här blifvit förd har man lagt mycken vikt vid de kassor, som häraderna skulle ega. Dessa kassor hafva hufvudsakligen bildats genom häradernas andel i sakören. Jag hörde med förvåning den siste talaren yttra, att granskning af saköreslängden fortifraga skulle förekomma vid tingen. Det var nog, att han kunde ifrågasätta detta, då alla sakören eller böter numera tillfalla Kronan, hvarigenom häradets andel deruti försvunnit. Det är väl möjligt att på en eller annan ort lemningar ännu kunna finnas kvar efter saköreskassorna, men jag förmodar, att det ej skall dröja länge, innan underhållet af milstolpar och dylikt tar bort återstoden. Dessa kassor synes man således ej behöfva vara bekymrad för.

Skulle kassan vara bildad på något annat sätt, t. ex. genom öfverskott från den tiden, då riksdagsmännerna af Bondeståndet aflönades af socknarna och bidragen till denna aflöning uppbars af kronobetjeningen, som stundom uttaxerade något mera än som erfordrades, så lära dessa kassor väl ej bestå af några särdeles betydliga summor. Jag tror således att ej heller dessa kassor äro något egentligt att tala om.

Den mest betydande kassa, som häradet eger, skulle väl vara den, som bildas af medel, hvilka inflyta från häradsallmänningarne. Men dessa stå under sin särskilda styrelse, som väljes efter särskilda grunder. Är det nu meningen att upphäfva denna styrelse, så är det en ytterligare brist i förslaget, att deri ej förekommer ett enda ord derom. Man har ansett tillräcklig säkerhet mot misstag ligga uti de allmänna ord, som förekomma uti ingressen. Enligt mitt förmenande ligger i dessa allmänna ordalag endast ett frö till missförstånd. Såsom de här blifvit tolkade, kunde man tro att sjelfva grundlagen skulle vika för dem. Den beskattningsrätt, som enligt grundlagen tillkommer Riksdagen, tar Lag-Utskottet sig före att i viss mån öfverlemnna åt häradsdeputerade. Dessa skulle kunna göra hvilka taxeringar som helst, så snart det ansåges, att de skedde för angelägenheter, som voro för häradet gemensamma. Stadgandet är så elastiskt, att gränserna icke äro så lätta att bestämma.

En föregående talare yttrade, att han ansåge landstingen vara

en i viss mån förfelad institution, derföre att de erhållit en politisk betydelse. Ja, men en sådan ville de intaga redan vid deras första sammanträde, hvilket ock föranledde en erinran till dem från Kongl. Maj:t, att ej befatta sig med saker, hvarmed de ej hade att skaffa. Den ärade talaren ansåg, att denna politiska riktning gjort att intelligensen försvunnit ifrån landstingen. Men tror då talaren, att denna försvunna intelligens skulle taga sin tillflykt till häradsfullmäktige å deras sockenstugusammankomster? Det tror jag ej; och hoppas han att häradsfullmäktige verkligen skola blifva en sådan tillflyktsort för den från landstingen flyktade intelligensen, så befarrar jag att han misräknat sig.

En annan talare menade, att de nuvarande deputerade för häradets angelägenheter skulle vara ungefär detsamma, som dessa blifvande häradsfullmäktige. Men mellan dem är en stor skillnad. Dessa deputerade utväljas ej af andra än sina principaler, hvaremot det vid val af häradsfullmäktige lätt kan hända att kanske ingen af de principaler, som ärendet rör, är tillstädes vid kommunalstämman. En sådan eger att besluta, utan att något visst antal är tillstädes, blott någon enda in finner sig. Man har anmärkt, att den icke jordbrukande delen af kommunerna endast skulle vara en försvinnande minoritet. Men det är just denna minoritet, som har godt om tid på hvardagarne, då kommunalstämmorna ofta hållas och som der företrädesvis in finna sig, hvaremot de andra, som hafva sitt arbete att sköta, ej kunna in finna sig så mangrannt.

Jag tror, för min del, att i den föreslagna institutionen ligger en rklig fara. En institution, som finnes till och ej har något att göra, den kommer att få ett begär att göra sig märkvärdig. Det ligger i hvarje sådan institutions syfte att göra något. Någon af dess ledamöter vill kanske lägga in meriter för att blifva riksdagsman och derföre hittar han på några påfund, som häradsboerna få betala. Huru man än ser saken, tror jag ej, att denna institution är af behovet påkallad, eller öfverensstämmande med de allmänna önsknin garne eller sådan, att den kommer att leda till några nyttigare resultat, och om icke dessa skäl tala tillräckligt, så vet jag ej hvilka som skola göra det. Jag yrkar fortfarande afslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels återremiss af den förevarande §:n och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till §:n, hvarvid svaredes nej, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med talrika och starka nej jemte åtskilliga ja. och slutligen proposition på afslag å §:n, hvilken proposition besvarades med talrika och starka ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr Faxe begärde votering.

Efter det att Kammaren. uppå gjord framställning, såsom kontra-

proposition vid voteringen antagit återremiss af den ifrågavarande §:n; uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som afslår § 1 i det af Lag-Utskottet i dess Utlåtande N:o 33 framställda förslag till författning angående häradsfullmäktige, röstar

ja;

Den det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, återförvisar Kammaren denna §.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 20.

Härefter föredrogos, hvar efter annan, §§ 2—13 samt ingressen; och blefvo alla dessa paragrafer jemte ingressen, uppå yrkanden af Herr von Gegerfelt, utaf Kammaren afslagna.

Föredrogos änyo och biföllos Lag-Utskottets den 20 och 21 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 34, i anledning af väckt motion angående ändringar i 14 och 15 Kap. Giftermåls-balken;

N:o 35, i anledning af väckt motion om upphäfvande af 5 och 6 §§ af 2 Kap. Giftermåls-balken;

N:o 36, i anledning af väckt motion om upphäfvande af den genom Kongl. Förordningen den 13 September 1864 medgifna frihet i ränteafstal; och

N:o 37, i anledning af väckta motioner äsyftande ändring i gällande bestämmelser om klockares aflöning.

Föredrogs änyo och lades till handlingarne Lag-Utskottets den 20 och 21 dennes bordlagda Betänkande N:o 38, i anledning af återremiss i vissa delar af Utskottets Utlåtande N:o 21, angående ändringar i gällande författningar om kommunalstyrelse.

Föredrogs Bevillnings-Utskottets den 21 dennes bordlagda Betänkande N:o 8, angående vilkoren för tillverkning och försäljning af bränvin.

Flere ledamöter begärde detta Betänkande änyo på bordet; hvar efter Herr Grefven och Talmannen hemställde, huruvida Kammaren

enlighet med hvad emellan Talmännen öfverenskommit, behagade besluta, att detta Betänkande skulle företagas till afgörande nästa Onsdag den 27 dennes.

Ropades ja.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Banko-Utskottets den 21 dennes bordlagda Memorial N:o 8, med förslag till ändringar i Bankoreglementet.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 21 dennes bordlagda Utlåtande N:o 58, i anledning af väckt motion angående upphörande af tackjernstionde m. m.

Föredrogs Särskilda Utskottets den 21 dennes på bordet lagda Betänkande N:o 1, i anledning af Herr F. A:son-Palanders motion om reorganisation af rikets sjöförsvaret m. m.

Flere ledamöter begärde detta Betänkande ånyo på bordet; hvar efter anmälte sig och yttrade:

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag tager mig friheten hemställa, det Kammaren behagade besluta, att Särskilda Utskottets nu ånyo bordlagda Betänkande N:o 1 må till behandling företagas i det plenum, som först infaller sedan Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 8 blifvit afgjordt.

Denna hemställan bifölls.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens skrifvelse N:o 20 till Fullmäktige i Riksgälds-kontoret, angående Riksgälds-kontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1869 års riksdag.

Anmälles och bordlades Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 9, med förslag till ändring i Regeringsformens 72 §.

Härefter anmälte sig och yttrade

Herr vice Talmannen: Jag anser mig ega anledning föreslå, att detta Memorial måtte sättas främst på föredragningslistan i nästa plenum, för att då kunna andra gången bordläggas.

Denna hemställen bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. 1 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Måndagen den 25 April 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för den 23 dennes och protokollet för den 13 dennes.

Friherre von Schwerin: Friherre Peyron, som af tjensteåligganden i Skåne är förhindrad att infinna sig vid Riksdagen, anhåller om ytterligare tre veckors ledighet från riksdagsöromålen.

Uppå gjord proposition beviljade Kammaren Friherre Peyron ledighet från riksdagsöromålen under tre veckors tid från denna dag.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att omröstningar enligt 65 § Riksdags-ordningen blifvit af Talmannen utsatta att nästa Lördag den 30 dennes anställas öfver alla de voteringspropositioner, som dessförinnan blifvit af båda Kamrarne godkända.